

ASPECTUL EDUCAȚIONAL AL MUZICII MINORITĂȚILOR NAȚIONALE ALE MOLDOVEI ÎN REPERTORIUL CORULUI DE COPII (ÎN BAZA CREAȚIEI COMPOZITORULUI GĂGĂUZ MIHAIL COLSA)

EDUCATIONAL ASPECT OF THE MUZIC OF NATIONAL MINORITIES OF MOLDOVA IN THE REPERTOIRE OF CHILDREN'S CHOIR (ON THE EXAMPLE OF THE CREATIONS OF THE GAGAUZ COMPOSER MIHAIL KOLSA)

ANA ȘIMBARIOV,
lector superior, competitor,
Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice

This article is about M.Kolsa – the first gagauz composer in the Republic of Moldova writing music for children. He is known as the author of the gagauz National Anthem. His works were performed in Russia, the Baltic States, Poland, Turkey and France. The author of this article tells as about creative ways of the composer and also gives a detailed analysis of some of his works for children's choir included in the compendium Turkular Korolar.

Mihail Colsa este primul compozitor găgăuz din Moldova, care compune muzică pentru copii¹. În operele sale, el apelează la genurile de muzică instrumentală, vocală și corală. Piesele sale au fost interpretate în Rusia, Țările Baltice, Polonia, Turcia, Franța. Compozitorul acordă o deosebită atenție culegerii și analizei folclorului muzical găgăuz. Este autorul albumului compus din două discuri *Muzica găgăuzilor (Melodia, 1982)* și a articolelor teoretice despre folclorul muzical găgăuz.

Piesele sale de bază: Imnul Național Găgăuz; cantata *Slavă muncii* pentru solist, cor și orchestră după versurile lui F. Marinoglu și G. Taşoglu (1982); cantata *Zorile luminoase* după versurile lui S. Curoglu (1985); variații după melodia găgăuză națională pentru pian (1981); suita pentru interpretare vocală și la pian *Mama* după versurile lui G. Vieru (1978); ciclul vocal *Ape liniștite* după versurile lui D. Kara Cioban (1987); poemul pentru corul combinat *a cappella Vatan (Patria)* după versurile lui F. Zanet (1986); poemul coral *Ținutul natal* după versurile lui G. Gaidarji (1982); poemul coral *Nu avem nevoie de războaie* după versurile D. Kara Cioban (1985); baladă pentru interpretare vocală și la pian *Limba maternă*; odă pentru soliști și orchestra simfonică *Înflorește plaiul meu*; *Balada despre un soldat* pentru corul de copii după versurile lui V. Mihailovschi (1985); cântece și coruri pentru copii; prelucrări pentru corul cântecelor și melodiilor naționale găgăuze și moldovenești.

Lista de piese propusă mai sus ne permite să concluzionăm că Mihail Colsa pune accentul pe piese corale și de fapt el este unicul compozitor din Găgăuzia, care acordă atenție sporită domeniului muzicii corale pentru copii. O dovadă a acestui fapt este culegerea vastă de autor a lui M. Colsa *Turcular korolar*, publicată în Chișinău, în anul 1995, în două limbi – găgăuză și moldovenească [1, 151].

Prima parte a acestei culegeri *Repertoriu Școlar* conține 49 miniaturi corale și este destinat copiilor de vârstă școlară. Creațiile sunt aranjate după ordinea complexității. Compoziții pe o singură voce, adresate școlărilor mici sunt șaptesprezece la număr. În aceste piese compozitorul apelează la teme, care sunt necesare în procesul educației unui micuț. Mai întâi de toate este vorba despre dragostea pentru mamă (*Soarele meu pe pământ – mama, Ajutorul mamei, Mama*), pentru tată (*Tata*), pentru animale (*Ursul, Aricelul, Lupul, Cocostârcul*), pentru imaginea îndrăgită de copii – soarele (*Soarele*) și desigur pentru plaiul natal găgăuz (*Bugeac*).

Aceste melodii monodice au fost compuse pe versurile poezilor găgăuzi: T. Zanet, N. Boboglu, T. Marinoglu. După volum, ele toate sunt foarte laconice. Forma lor aproape mereu se încadrează în una sau două perioade cu repetarea propoziției a doua vizând conceptul intonațional. Din punct de vedere a sistemului tonal, ele sunt la fel de ușor de înțeles, deoarece sunt compoziții diatonice, fără cromatisme. De regulă, este vorba despre un major natural sau armonic (*Aricelul*) și de prezența unui

¹ Mihail Colsa s-a născut la 7 noiembrie 1938 în or. Comrat. În anul 1956 a terminat școala medie în satul Ceașa, regiunea Kurgansk, Rusia. După serviciul militar în anul 1966, s-a înmatriculat la Colegiul muzical Ș. Neaga din or. Chișinău, pe care l-a absolvit în anul 1966, iar în 1971 a intrat în Institutul Național de Arte din Chișinău G. Muzicescu la specialitatea muzicolog-folclorist. Până în anul 1983, M. Colsa a lucrat la catedra de teorie muzicală la Colegiul Muzical Ș. Neaga. Din anul 1983 până în 1991 (anul plecării în Turcia), fiind membru al Uniunii Compozitorilor, scria piese și de asemenea conducea ansamblul găgăuz de cântece și dansuri *Kadîngea* din cadrul Filarmonicii Naționale.

major-minor omonim (*Cioban străbun*).

În plan intonațional predomină o mișcare treptată în limitele intervalului de cvintă. Acompaniamentul la pian deseori susține partiția vocală.

În această culegere sunt de asemenea incluse optsprezece miniaturi pe două voci. După tematică, ele sunt adresate cu prioritate copiilor de vârstă școlară mică, deoarece în ele, ca și în corurile pe o voce, predomină chipul mamei iubite (*Mama mea-i învățătoare*, *Mama mea e veveriță*, *Eu și-n somn o știu pe mama* după versurile lui G. Vieru), afecțiunea față de animale (*Iedul*, traducerea Au. Ciocanu, *Șoricelul*, după versurile lui N. Boboglu), imaginea plaiului natal (*Plai de dor*, după versurile lui N. Boboglu), precum și schițe de peisaj (*Nourașii*, după versurile lui M. Chiosi), tema familiarizării cu munca colectivă (*O mie de meserii*, după versurile lui D. Kara Cioban). Sursele literare în această grupă de compoziții devin mai vaste: M. Colsa se adresează către textele naționale găgăuze și moldovenești la poeziile poezilor atât găgăuzi (T. Zanet, N. Boboglu, D. Kara Cioban, S. Curoglu, A. Gagauz-Ciobotar, M. Chiosea, T. Arnaut), cât și moldoveni (G. Vieru, Au. Ciocanu).

Miniaturile în două voci se împart în compoziții *a cappella* și cu acompaniament la pian. Printre ele se întâlnesc atât adaptări ale melodiilor folclorice (moldovenești – *Cântecul cucului*, *La râpa cu tufele*, *Iedul*; găgăuze – *Vânturi de primăvară*), cât și compoziții compuse de autor (*Cine ți-i prieten*, *Glasul*, *Șoricelul*, *Povești dulci*). Formele miniaturilor menționate sunt extrem de simple și tradiționale: este vorba de o perioadă sau de o pereche de perioade (forma simplă din două părți), sau forma tipică pentru cântecele pentru copii *partea solo – refren*.

În ceea ce privește structura în două voci, compozitorul, de regulă, folosește mișcarea paralelă sau de întâmpinare a vocilor, care se termină în unison. Un astfel de exemplu de cântec este *Miorița pe imaș*, pe versurile lui S. Curoglu. Singura dificultate de interpretare a acestui cântec de către copii constă nu în dirijarea vocilor, ci în ritmul 19/16, care este caracteristic muzicii naționale găgăuze.

În unele miniaturi corale, compozitorul apelează la cele mai simple metode polifonice care se îmbină atent cu mișcarea paralelă a vocilor, cum, spre exemplu, în corul *Șoricelul*, unde partea introductivă este bazată pe replicarea a două partituri.

După cum putem observa din analiza anterioară a cântecelor corale, caracteristica stilului lui M. Colsa a devenit metoda îmbinării vocilor, când sunetul final al frazei se prelungește, transformându-se într-un fon pe ostinato, în care se aude melodia vocii a doua. La rândul său, ultimul sunet al frazei vocii a doua de asemenea devine fon prelungit pe ostinato. Exemple elocvente ale acestei metode pot fi găsite în astfel de miniaturi precum *Șoricelul*, *Povești dulci*, *De Anul Nou*.

Aproximativ toate miniaturile pe două voci se caracterizează printr-un tempou rapid. Aceasta se datorează în primul rând predelecției copiilor față de orice mișcare. Ritmurile pieselor corale amintesc polca, însă în majoritatea miniaturilor totuși autorul folosește formule ritmice, caracteristice folclorului găgăuz: ritmul 7/16 – *Teterezul*; 9/16 – *Miorița pe imaș*; 5/4 – *Nourașii* și altele.

M. Colsa apelează mult mai rar la miniaturi cu caracter lent sau liric. Spre exemplu *Tai-tai copăcel* în ritmul 6/8 și *Cântec de leagăn* la fel în ritmul 6/8.

Piese mai dificile din punct de vedere a interpretării sunt corurile scrise pentru trei și patru voci. Din paisprezece piese – șase în trei voci și opt în patru voci. Desigur, corurile adresate școlarilor de vârstă medie și mai mare se complică considerabil. În ele apar imagini legate de starea psihologică a copilului (*Mă doare capul*, după versurile lui Au. Ciocanu, *Liniște*, după versurile lui G. Gaidarji). Se accentuează tematica civică, spre exemplu în așa coruri precum *Plai natal*, după versurile lui G. Gaidarji, *Patria*, după versurile lui T. Zanet, *Fii slăvit*, *Budja și Cadâncea de sărbătoare*, după versurile lui N. Boboglu.

Pentru vârsta școlară medie și mai mare, compozitorul scrie mai des compoziții lente, cantilene. În melodica lor se întâlnesc des mișcări pe trepte cromatice. Spre exemplu, în corul *Târziu de toamnă* după versurile lui D. Kara Cioban poate fi observată consecutivitatea treptei a șasea doriană și celei de-a șasea naturală, iar în fraza finală – cea de-a cincina coborâtă și naturală.

Conținutul acestor coruri este mai vast, iar formele iau amploare. De regulă, compozitorul folosește compartimente introductive și de încheiere voluminoase. Spre exemplu, în *Plai natal*, partea introductivă este vocalizată fără cuvinte, apoi urmează partea solo prescurtată din opt tacte și cu refren dezvoltat, scris în formă tripartită. În refren are loc modulația din *F-dur în A-dur*.

Trebuie de menționat că în corurile pentru școlarii de vârstă medie și mai mare, compozitorul apelează mai des la adaptări a cântecelor populare moldovenești. Un exemplu elocvent poate servi miniatura *Cântecul cucului*. Ea este interesantă prin faptul, că pe lângă corul *a cappella* include și un solist, ceea ce face structura acesteia mai diversă. Simbolurile folclorului moldovenesc se simt în abundența de apogiaturi și mordente în partea solistului, în sincope dese, precum și în anticipările folosite la încheierea frazelor.

Însă, desigur, în creația lui M. Colsa ponderea mai mare revine corurilor cu tematică național-găgăuză. Printre acestea se evidențiază două grupe de compoziții: prima constă din adaptări a melodiilor folclorice găgăuze, iar a doua din miniaturi corale scrise de autori după versurile poezilor găgăuzi (N. Boboglu, G. Gaidarji, D. Cara-Cioban, T. Zanet, T. Arnaut, S. Curoglu).

Să ne oprim asupra adaptării interesante a cântecului comic găgăuz *Mă doare capul*. În ea se vorbește despre faptul cum personajul, pe care îl dorea totul, s-a dus la iarmaroc în căutarea medicamentelor. Acolo și-a întâlnit cumătra, s-a încins într-un dans înflăcărat cu ea și astfel s-a lecut de toate bolile.

Această piesă corală este scrisă pentru cor de patru voci *a cappella* și se adresează școlarii de vârstă mare. Corul este format din cuplete variate, bazate pe variația tonală (*a-moll – h-moll – a-moll*) și melodică. La începutul fiecărui cuplet este o parte introductivă scurtă, care apoi trece în interpretarea pe patru voci. În aceste părți introductive de fiecare dată variază combinațiile vocale. Astfel, spre exemplu, prima strofă începe soprana întâi și doi, următorul – solo alt, iar celelalte două strofe solo soprano. Dacă în strofele întâia, a treia și a patra predomină factura acordică, atunci, a doua strofă, mai largă după mărime, este bazată pe replici timbrale de tipul *întrebare-răspuns*. La fel ca în corurile pe două voci, compozitorul apelează la metoda sa preferată de îmbinare a ultimii fracțiuni a tactului, transformându-se în o pedală ostinato, pe fonul căreia se aud alte două voci.

Deoarece conținutul corului este ironic, autorul apelează la creșterea treptată a timbrului. Ultimul cuplet (*allegro*) corespunde întocmai dansului înflăcărat *cadângea* al personajului cu cumătra. O trăsătură evidentă a stilului componistic a lui M.Colsa este prezența elementelor naționale proprii folclorului găgăuz, exemplu elocvent în acest sens fiind măsura de 9/16, care reprezintă și cea mai mare dificultate în interpretare.

Printre piesele lirice deosebite scrise de autor poate fi menționat corul *Liniște* după versurile lui G. Gaidarji. Această compoziție în patru voci poate fi asemănată cu un nocturn coral. El este scris în formă tripartită amplă, cu mijloc contrastant.

Părțile de încheiere sunt cele mai apropiate de genul unui nocturn, fapt ce este simțit în vocaliză cu gura închisă la soprano pe o durată de șase timpi, cu intonații fine de secunde la încheiere, cu note prelungite alternativ în una dintre voci. O notă deosebit de armonioasă găsim în compartimentele nocturnului care îi oferă o interpretare specială cu prezența treptei a șasea naturală și a șasea doriană. Compartimentele finale sună în ritm lent (*andante*), în tonalitatea *e-moll*.

Un contrast deosebit reprezintă mijlocul acestei forme dificile tripartite. Mai întâi de toate, ea este mai vioaie după ritm, în ea se schimbă ritmul de la 3/4 la 6/8, predomină formule ritmice de dans. Momentele ingenioase reprezintă mutațiile de sunete în dezvoltarea părții centrale. Această parte evaluează în formă strofică.

Interpretarea pe patru voci a primei strofe se bazează pe gama diatonică originală caracteristică muzicii naționale găgăuze: *E-dur* cu doi diezi – *fa* și *sol*. Tetracordul superior al acestei game parcă corespunde *e-moll*-ului natural. Strofele a doua și a treia sunt scrise în tonuri naturale și variabile: *F-dur – d-moll*.

Transformările majore ale tonalității continuă și în a treia parte-repriză. Aproximativ întreg ultimul compartiment este scris în *e-moll* natural, însă ca *fon ostinato* îi servește sunetul de cvintă *si* și nu tonica *mi*, fapt ce redă acestei lirici destul de aspre un element de arhaică. Arhaica se simte și în accentul pe combinarea vocilor de cvartet. Doar ultimele două fraze ale părții a treia devin mai vii datorită includerii treptelor luminoase a șasea doriană și a treia majoră.

În opinia noastră, acest cor trebuie să devină mai solicitat de interpreți, deoarece în lumea contemporană copiilor nu le ajung emoții atât de sincere, gingașe și axate pe liniște.

Referințe bibliografice

1. KOLSA, M. *Cîntece, coruri*. Chișinău, 1995.